

អត្ថបទ អត្ថបទ

⑨. ઉન્હા

ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา ๔๐ (๗) นั้นได้ให้การรับรองเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย^๑ ในคดีอาญาด้วยความรวดเร็วไว้ประการหนึ่ง “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร และการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ รวมทั้งการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

ดังนั้น หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วจึงถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญที่บัญญัติขึ้น เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ให้ถูกดำเนินคดีเกินความจำเป็นในเรื่องของระยะเวลา อันมีที่มาจากการสุภาพยุติธรรมที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม” หลักการ ดังกล่าวเน้นอกจากจะมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในเรื่องของ ระยะเวลาแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อยุติความเสียหายให้กับผู้เสียหายอย่างทันท่วงที เพื่อประโยชน์ ในการคุ้มครองพยานหลักฐานไม่ให้เลือนหายตามกาลเวลา และเพื่อคุ้มครองสังคมโดยรวมให้เกิดความสงบ เรียบร้อยอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ คอลัมน์ การปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM จะขอนำเสนอท่านเรื่อง “หลักการพิจารณาคดีอาญา ด้วยความรวดเร็ว” โดยลำดับดังนี้

๑ “ผู้ต้องหา หมายความถึง บุคคลผู้ถูกหัวว่าได้กระทำการผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลจำเลย หมายความถึง บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำการผิด”.

๒. การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว^๑

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ระบบการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วซึ่งมีที่มาจากการสูญเสียภูมิปัญญา “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม” นั้นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของจำเลย การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วนั้น หากมีการพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จำเลยก็จะได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคมโดยรวดเร็ว และเป็นการคุ้มครองความสามารถในการต่อสู้ของจำเลยอีกทางหนึ่งด้วย เพราะหากจำเลยถูกควบคุมตัวไว้เป็นเวลานานย่อมเป็นการขัดขวางโอกาสในการเตรียมหรือรวบรวมพยานหลักฐานในการต่อสู้ดีของฝ่ายจำเลย

การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ย่อมทำให้การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายสามารถกระทำได้โดยเร็วขึ้น

การคุ้มครองพยานหลักฐาน การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วนั้นทำให้ความทรงจำของพยานบุคคลที่มาเป็นพยานต่อศาลยังไม่เลือนหายไป และพยานวัตถุหรือพยานเอกสารก็จะยังไม่สูญหายเสียหายหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานในขั้นศาลมี

การคุ้มครองสังคมโดยรวม เมื่อมีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยภายในสังคม รัฐซึ่งมีภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยจึงต้องนำตัวผู้กระทำการความผิดมาลงโทษโดยเร็วอันเป็นการคืนความยุติธรรมให้กลับคืนสู่สังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นการยับยั้งป้องกันมิให้บุคคลอื่นในสังคมได้กระทำการความผิดเช่นนั้น

๒.๒ กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในปัจจุบัน

สำหรับการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นระบบสมพسانระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยในคดีความผิดอาญาอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะต้องเริ่มพิจารณาคดีที่ศาลแขวง นอกเหนือจากนั้นจะต้องเริ่มการพิจารณาคดีที่ศาลชั้นต้นต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายนั้น เช่น ศาลจังหวัด เป็นต้น

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาใน “ศาลแขวง” นั้น เมื่อมีการกระทำการความผิดอาญาเกิดขึ้น จะต้องพิจารณา ก่อนว่าการกระทำการความผิดนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงหรือไม่ กล่าวคือ คดีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และความผิดอาญาที่ได้กระทำลงในเขตอำนาจศาลแขวง และเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้วเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำเนาการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการ

^๑ สรุปจาก ออกม. รุ่งแจ้ง, ปัญหาการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพในคดีอาญา : ศึกษากรณีระบบการพิจารณาคดีอาญาโดยรวดเร็ว และต่อเนื่อง, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) ” รุ่นที่ ๑๐ วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๐ หน้า ๓๑ – ๔๐.

ของพนักงานสอบสวน จกที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา ๔๙ ชั่วโมงนั้นด้วย ในกรณีที่ไม่ได้ฟ้องคดีภายในกำหนดแล้วจะฟ้องคดีมิได้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด ในการฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องด้วยว่าจารหรือเป็นหนังสือก็ได้ เว้นแต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรศาลจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ จำเลยจะให้การด้วยว่าจารหรือเป็นหนังสือก็ได้ และในการฟ้องคดีนี้ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาที่พนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหารามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวนและให้ฟ้องด้วยว่าจาร ศาลจะต้องถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด ถ้าผู้ต้องหารามายังให้การรับสารภาพ ศาลต้องบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้เจทกจำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธให้ศาลมีสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ศาลแขวงยังต้องดำเนินการพิจารณาคดีโดยเร็วโดยคำสั่งหรือคำพิพากษาระยะห่างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงจะใช้ริพิจารณาความอาญาที่มีความรวดเร็วและเป็นธรรม

ส่วนการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้น สำหรับคดีความผิดที่มีอัตราโทษอยู่นักหน่อย เช่น อาชญากรรมทางเพศ อาชญากรรมทางการค้ามนุษย์ อาชญากรรมทางการเมือง ฯลฯ จึงต้องเริ่มการพิจารณาในศาลชั้นต้นก่อนที่จะมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ศาลจะพิจารณาในเบื้องต้นว่าจะสมควรประทับฟ้องนั้นไว้ พิจารณาต่อไปหรือไม่ ในขั้นตอนนี้ศาลจะพิจารณาเพียงมูลคดีเท่านั้น ซึ่งโดยปกติในคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ยื่นฟ้องศาลอาจจะเห็นว่าคดีมีมูลแล้วและสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา ก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้อง ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ แต่ในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องนั้นศาลจะ ต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ จึงจะสั่งประทับฟ้องนั้นได้ เพราะกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเป็น

กระบวนการบังคับตามกฎหมาย หากไม่กระทำย่อมทำให้การประทับฟ้องนั้นเสียไป ภายหลังจากศาลสั่งประทับฟ้องแล้วศาลมจะอ่านและอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าจำเลยจะให้การอย่างไร ถ้าจำเลยรับสารภาพตามฟ้องศาลมีพิพากษาได้ทันที โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานต่อไป เว้นแต่คดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่า ศาลมต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง ถ้าหากจำเลยให้การปฏิเสธก็จะมีการนัดสืบพยานโจทก์ พยานจำเลยต่อไปจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษา

๒.๓ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา ๔๐ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วไว้ ดังนี้

“มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในการกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คุณ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิบัติที่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าหดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหารือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘ ได้บัญญัติให้จำเลยในคดีอาญา มีสิทธิได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ดังนี้

“มาตรา ๘ นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

(๒) แต่งทนายความแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

(๓) ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(๔) ตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ

(๕) ตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้น

(๖) ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน

ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นยื่นมีสิทธิเข่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (๖)

เข่นเดียวกับจำเลยด้วย

๒.๔ ข้อควรพิจารณาที่สำคัญ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่ากระบวนการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วนั้นถือเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญาที่สำคัญตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการให้ความคุ้มครองผู้ต้องหา หรือจำเลยมิให้ถูกควบคุมตัวไว้เป็นระยะเวลานาน ส่งเสริมโอกาสในการต่อสู้ดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีเวลาตรวจสอบพยานหลักฐานต่อสู้ดี และหากพิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จะได้รับการปล่อยตัวโดยรวดเร็ว สำหรับรูปแบบของการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วนี้ กฎหมายไม่ได้บัญญัติระยะเวลาสิ้นสุดเอาไว้โดยตรงดังเช่นกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

ของบางประเทศ เช่น ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ค.ศ. ๑๙๗๔ (Speedy Trial Act of 1974) มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาความล่าช้าและเร่งรัด การดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด และได้กำหนดมาตรการบังคับ ด้วยการยกฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หากไม่มีการปฏิบัติตามกฎหมาย แต่การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วของประเทศไทยจะใช้วิธีบริหารจัดการคดีของศาลเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีหลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วตาม แต่ก็ยังเกิดปัญหาดีอาญาค้างการพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุว่ามีปริมาณคดีอาญาเพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วย นอกจากนี้หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วยังอาจจะทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาอย่างเต็มที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะพยานหลักฐานบางอย่างผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการสืบเสาะแสวงหามาเพื่อการนำสืบพิสูจน์ความจริงในคดี ดังนั้น หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วที่นำมาใช้จึงต้องมีความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยและการแสวงหาความจริงในคดี เพราะมิฉะนั้นแล้วอาจจะกล่าวเป็นการทำลายความยุติธรรมในคดีไป

๔. บทสรุป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา ๓๙ วรรคสองและวรรคสาม ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานในคดีอาญาไว้ว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และ “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมอเป็นผู้กระทำความผิดมีได้” ดังนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดหรือยังเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งนี้ จนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง รวมทั้งไม่สมควรที่จะถูกควบคุมตัวอันเป็นการจำกัดเสรีภาพไว้เป็นระยะเวลานาน และควรมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความจริงหรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน สำหรับหลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วจึงเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของจำเลย และหากสุดท้ายแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลย สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์จะเป็นการคืนความยุติธรรมให้แก่จำเลยโดยเร็วที่สุดอีกด้วย